

سرفصل‌ها درباره تبیین معارف آیات غدیر در «زیارت امام علی (علیه السلام) در روز غدیر»

۱. زیارات معادن و گنجینه‌های بسیار فراوان و ژرف‌اند
۲. حقایق و معارف زیارات را می‌توان در چند گروه دسته‌بندی کرد
۳. یکی از گروه‌های معارف زیارت، رابطه مفاد زیارت با آموزه‌ها و تعلیم قرآن است (البته چه بسا بتوان گفت همه معارف در زیارات معتبر به نوعی تبیین تعلیم وحی است) این موضوع به چند شاخه تقسیم می‌شود:^۱

الف) معارف زیارات برای کشف سبب نزول، شأن نزول، فضای نزول و حکمت نزول آیات (معارف پیرامونی آیات)

ب) معارف زیارات برای درک معارف قرآن در سطح تنزیل آیات (تفسیر آیات)

ج) معارف زیارات برای درک معارف قرآن در سطح تأویل عرفی آیات

د) معارف زیارات برای درک معارف قرآن در سطح فراعرفی آیات

ه) معارف زیارات برای کشف روش تفسیر قرآن؛ مانند: اعتبار فرازهای مستقل در تفسیر، اعتبار و کاربرد تفسیر قرآن به قرآن، نقش سیاق و فراسیاق در درک معارف وحی، درک نظام معنایی آیات در موضوعات گوناگون و جایگاه هر کدام از موضوعات در کلام خدا؛ مانند: موضوع اسماء و صفات خدا و... از جمله، موضوع «نظام معنایی آیات درباره جایگاه عترت طاهره در کتاب خدا»، آموزه‌ها در این موضوع در دو گروه کلی دسته‌بندی می‌شود:

یک: مناقب و فضایل اهل بیت؛

دو: حقوق اهل بیت

۴. در مجموع نظام معنایی آیات درباره امام علی (علیه السلام) در زیارت روز غدیر، انبوهی از آیات را دربرگرفته این آیات را نیز می‌توان به دو دسته تقسیم کرد:

الف: آیات درباره مقام ولایت و مناقب و شخصیت‌شناسی امام علی (علیه السلام) به دو صورت تنزیلی و تأویلی

ب: آیات درباره پیروان امام علی (علیه السلام) و متخلفان و مخالفان امام علی (علیه السلام) به دو صورت تنزیلی و تأویلی

۵. آن چه در این نشست مدنظر ماست درنگی در دسته اول از آیات در خصوص مقام ولایت امام علی (علیه السلام) است که چه بسا از آغاز بعثت شروع شد ولی در غدیر به صورت رسمی و رسانه‌ای تبیین و تبلیغ شد و به اوج خود رسید. بنابراین، رخداد غدیر به یک معنا وابسته به تعداد انبوهی از آیات قرآن است.

۶. این آیات در زیارت غدیریه (آیات در خصوص مقام ولایت امام علی (علیه السلام) در خصوص بازه زمانی رخداد غدیر در سطح ظواهر قرآن عبارتند از: آیات ۳، ۵۳ تا ۵۶ و ۶۷ سوره مائده؛ در منابع روایی اصیل با سند صحیح نیز این آیات بانضمام آیه ۵۹ سوره نساء در خصوص حق ولایت و اطاعت امام

۱. البته، رابطه بین زیارات و ادعیه با کتاب خدا به مطالب یاد شده ختم نمی‌شود بلکه ابعاد دیگری نیز دارد از جمله؛ ادعیه و زیارات برای کسب نورانیت بر اثر پیوند با اهل بیت معصوم و نیز تهذیب نفس و در نتیجه زمینه نزول علم موهبت از ناحیه حق تعالی برای سنخیت یافتن با قرآن را پدید می‌آورد.

علی‌علیه‌السلام و سایر اهل بیت نقل شده است (ر.ک: کلینی، ج ۱، ص ۲۸۹، ح ۴).

۷. این آیات با یکدیگر پیوند معنایی دارند و بر اساس تفسیر قرآن به قرآن مفاد یکدیگر را تبیین می‌کنند و نظام منطقی حکیمانه‌ای را برای درک معارف وحی پدید می‌آورند.

۸. این آیات در زیارت روز غدیر در این قطعه از زیارت آمده است: «ثم امره باظهار ما أولاك لأمته، إعلاء لشأنك... تا هم الغالبون».

در این قطعه از زیارت:

الف: معنای «بلغ»، مصداق «ما انزل»، تضمین عصمت در «والله يعصمك»، معنای «ان الله لايهدي القوم الكافرين» در آیه تبلیغ (مائدة/۶۷) و فضای نزول آیه روشن می‌گردد و همه احتمالات چهارده‌گانه درباره مصداق «ما انزل» و خطاها در تفسیر سایر اجزای آیه را - که از روایات و دیدگاه‌های اهل سنت به چشم می‌خورد - ابطال و به اختلاف آرا و روایات متشت و معارض آنان پایان می‌دهد.

ب: در این قطعه، معنای آیه ﴿النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ﴾ (احزاب/۶) آشکار می‌شود.

ج: معنای واژه کلیدی «مولى» - در «من كنت موليه فعلي موليه» - را در پرتو دو آیه ۵۵ و ۵۶/مائدة (و آیات بعدی) در حدیث غدیر نمایان و به مناقشه‌ها و تردیدها پایان می‌دهد

د: معنای «ارتداد» در آیه ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ﴾ (مائدة/۵۴) را مشخص و آن را بر ارتداد از ولایت تطبیق می‌دهد و در پی آن، جایگاه و فضیلت پیروان واقعی امام علی‌علیه‌السلام در کتاب خدا را نیز نمایان می‌کند.

ه: پیوستگی آیات ۵۴ تا ۵۶ را آشکار می‌سازد.

و: معنای «ولی» و مقام ولایت در آیه ۵۵ و سایر اجزای آیه را تبیین می‌کند.

ز: «ولی» در این آیه را در تراز معنای ﴿النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ﴾ قرار می‌دهد که بسی فراتر از زعامت سیاسی یا ولایت در محبت و نصرت است (این معنا در فراز دیگر این زیارت نیز بیان شده است آن جا که خطاب به امام علی‌علیه‌السلام می‌فرماید: «وَجَعَلَك أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ كَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ كَذَلِكَ».

ح: این قطعه از زیارت در امر ولایت امام علی‌علیه‌السلام معنای درست از اکمال دین و اتمام نعمت و دین مرضی خدا را (مائدة/۳) نمایان و بر سایر احتمالات بی‌دلیل و احیاناً متهافت، خط بطلان می‌کشد آن جا که می‌فرماید: «وَإِنَّ الْعَادِلَ بِكَ غَيْرُكَ عَادِلٌ [عادل] عَنِ الدِّينِ الْقَوِيمِ الَّذِي ارْتَضَاهُ لَنَا رَبُّ الْعَالَمِينَ، واکمله بولایتك يوم الغدير».

ط: بالاخره این معارف با انبوهی از روایات نبوی با اسانید صحیح و معتبر - مانند حدیث ثقلین، سفینه، من مات و لم يعرف امامه و... - پیوند می‌خورد و هیچ شبهه و مناقشه‌ای را بی‌پاسخ نمی‌گذارد، از تشتت و اختلاف و اضطراب مصون می‌ماند و بر اجماع اهل بیت و صحابه درباره شأن نزول آیات ۵۵ و ۵۶ و ۶۷ مائدة تأکید می‌ورزد.

و معارفی دیگر که باید با تأمل در این قطعه از زیارت دریافت.